

Голембовська Л. С.

Старший викладач, член НСХУ,
Лауреат премії ім. Наталі Забіли,
Київський державний інститут
декоративно – прикладного мистецтва і
дизайну імені Михайла Бойчука

БІЛА ДЕТАЛЬ В АКАДЕМІЧНІЙ ПОСТАНОВЦІ З ЖИВОПИСУ

Анотація. У даній статті розглядається значення білої деталі в академічній постановці з живопису. Аналізуються особливості живописного колориту. Досліджуються співвідношення тону та кольору в живописному середовищі.

Ключові слова: живопис, тон та колір, біла деталь.

Анотация. Голембовская Л.С. Белая деталь в академической постановке по живописи. В данной статье рассматривается значение белой детали в академической постановке по живописи. Анализируются особенности живописного колорита. Исследуются соотношения тона и цвета в живописной среде.

Ключевые слова: живопись, тон и цвет, белая деталь.

Summary. Golembowska L. S. White object in the academic assignments on painting. The article reviews the significance of the white object in the academic assignments of the painting. The features of the color in painting. Investigates the relationship of color and tone in a picturesque environment.

Keywords: painting, tone and color, the white object.

Постановка проблеми. Багатьма художниками досліджувалося значення тону та кольору у живопису. Має велике значення співвідношення кольору, колориту і тону у кольоронасиченому середовищі. Кожна постановка, натюрморт та інтер'єр мають своє середовище, свою структуру, свою кольорову гаму. Так би мовити, своє особисте життя. Завжди існує загроза нівелювання цих співвідношень. Студенти, часто через брак досвіду, не бачать ці особливості. Для того, щоб підкреслити гостроту сприйняття декоративності та конструктивності у студентів, необхідна допоміжна деталь. У цьому разі стане у нагоді, скажімо *просто необхідна*, біла деталь. Ясний білий предмет чудово допомагає визначити колір і тон завдання, побачити колорит постановки, натюрморту та інтер'єру.

Наразі мова йде про академічну постановку на кафедрі живопису у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Це стосується факультету декоративно-прикладного мистецтва і факультету дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Було опубліковано багато досліджень про тон, про колорит, про живопис взагалі. Живопис досліджувався ґрунтовно і багатогранно. Але розглянута тема у цій статті про співвідношення білої деталі з живописним середовищем допоможе окреслити більш докладно ці закономірності.

Мета. У статті «Біла деталь в академічній постановці з живопису» аналізуються характерні закономірності співвідношення кольору, тону та визначення колориту в академічних постановках з живопису. Допомога в розумінні цих законів і є метою цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Естетика навчання у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука на факультеті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну включає такі дисципліни: художня обробка дерева, художній метал, художня кераміка, монументально-декоративний живопис, сакральне мистецтво, текстиль, художнє моделювання костюму, художнє моделювання костюму та вишивка, графічний дизайн, дизайн середовища та промисловий дизайн. При навчанні у КДІДПМД ім. М. Бойчука¹ вагоме значення має професійне навчання для оволодіння художньою майстерністю. Завдання кафедри живопису наскрізні, тобто навчання проходить і на факультеті ДПМ і на факультеті дизайну. Живописна грамота є основою подальшої праці у будь-якій галузі мистецтва, у живопису та графіці, у монументальному та сакральному мистецтві, у сценографії та у декоративно-прикладному мистецтві. Для професійного мистецького розвитку студентів КДІДПМД ім. М. Бойчука необхідний живопис. Студенти вчать вмінню бачити співвідношення кольорів, цілісному живописному баченню. Живописні задачі в зв'язку з специфікою навчання доповнюються конструктивними та декоративними аспектами. Різні навчальні завдання кафедри живопису на різних курсах вимагають різних підходів до живопису, в залежності від особливостей спеціалізацій факультетів

Надійшла до редакції 11.10.2011

¹ КДІДПМД ім. М. Бойчука – Київський державний інститут декоративно – прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. Скорочення тут і далі в статті.

ДПМ² та дизайну. Знання законів живопису – основа професіоналізму.

Живопис – один з найдавніших видів образотворчого мистецтва. Він завжди залишався незмінним супутником духовного життя людини. В останні століття живопис, безперечно, найпопулярніший зі всіх видів образотворчого мистецтва. Традиційні техніки живопису: акварель, гуаш, живопис олійними фарбами, темперний живопис, акрил. Китайську туш і пастель – також відносять до живопису. Живопис – організація зображення тривимірного простору в площині, що досягається за допомогою лінійної і колірної перспективи.

Колір у природі – явище зображуваної художником дійсності. Основне і першорядне виразне й змістовне значення в живопису має колір. У живопису простір складається з світла тіней і рефлексів.. Світло і тінь ліплять форму предмета. Художники умовно розрізняють «світло», «півтон» або «півтінь» і «тінь». Колір на картині – це художній засіб, елемент «мови» живопису. Колір в залежності від того, що і як він зображує, приймає безліч нових якостей. Колір збагачується новими якостями, що грають активну роль, в багатстві колориту, в кольоровій гармонії, у контрастах. Це перш за все просторові якості кольору – виступання кольору вперед і відступ на другий або дальній план. Це контрасти поверхневого та просторового кольору. Потім – це якості кольору, пов'язані із зображенням світла. Нарешті, якості кольору, пов'язані з характером предмета. Колір визначає колорит.

Колорит будується на співставленні локальних кольорів та підкреслюється акцентом. Колорит в живопису – це взаємозв'язок всіх колірних елементів твору. **Акцент** – прийом підкреслення кольором, світлом, лінією або розташуванням в просторі деякої фігури, предмету, деталі зображення, на яку потрібно звернути особливу увагу глядача.

Історія мистецтв дає нам численні приклади використання кольору й колориту у живопису як активного засобу в побудові художнього образу. На колорит живописного твору значно впливають характер і колір джерела освітлення середовища зображення. Якими не були б різними кольори зображуваних елементів, характер і колір освітлення об'єднує їх колористично. Таким чином, колористична об'єднаність різних кольорів загальним кольором освітлення в природі – основа, ключ до створення колориту, гармонійного колірної ладу живописного твору. Колорит у живопису виконує також композиційне завдання, допомагає у вирішенні питань про головні колірні акценти і у розвитку варіацій кольорових гармоній в межах площинних зображень. Колірну гармонію, колорит, контрасти художник по-своєму сприймає, узагальнює, інтерпретує відповідно до творчого задуму, трансформує, переосмислює. Колорит живописного твору часто характеризують словами теплий, холодний і т. д. Протиставлення теплих і холодних кольорів – один з найважливіших прийомів організації колориту. Однією із складових колориту є такий термін – вальор.

Вальор. Вальор походить від французького слова «valeur», що означає «вартість», «цінність». Деякі художники і теоретики під вальором розуміють розробку тональних градацій елементів зображення в живопису від світлого до темного при збереженні цінності колірного багатства. Це сукупність колірних, світлових і технічно-фактурних якостей. Вальор визначає живописну цінність, яка з'явилася в результаті тонко сприйнятих живописних співвідношень і почуттів, закладених в характеристиці кольоронасичених частин між собою, в об'єднанні пластичного та живописного змісту предмету. Вальор є формальними показниками тонкощів живописних відчуттів. Вальор в живопису створюється непомітним переходом одного колірної тону в інший за допомогою утворення колірної гами. Використання в живопису визначених колористичних гам створює певну тональність, яку і називають колористичною тональністю живописного твору тобто вальором.

Колірна гамма – це сукупність співзвучних кольорів, близьких між собою по колірному тону, насиченості і світлоті. Колористичне багатство живопису досягається також за допомогою нюансів кольору, пошуком різних його відтінків, вальору та колірної гами.

Нюанс походить від французького слова «nuance» і означає відтінок. Нюансування кольору, збагачення його відтінками створює відчуття вібрації кольору, його просторовості.

Контраст в живопису – зіставлення деяких протилежних якостей, що сприяє посиленню цих якостей. Живопис неможливий без колірних і тональних контрастів. У композиційній побудові контраст служить художнім прийомом, що дозволяє виділити головне і домогтися великої виразності образів.

Гармонія в живопису це погодженість кольорів між собою в результаті їх рівноваги і співзвуччя. Термін «гармонія» походить від грецького слова harmonia, що означає співзвуччя, згода. Колірна гармонія – найважливіший засіб художньої виразності в живопису поряд з композицією, малюнком, світлотінню, перспективою, фактурою і т.д. Між різними кольорами у живописному творі існує очевидний взаємозв'язок, кожен колір врівноважує або виявляє інший і два кольори разом впливають на третій. Зміна одного кольору призводить до руйнування колористичної, кольорової гармонії художнього твору і викликає необхідність змінювати всі інші кольори. Колірна гармонія в структурі живописного твору має також змістовне обґрунтування, виявляє творчий задум автора. У живопису колірна гармонія підпорядкована змістовним завданням, умовам відтворюваної світлової та просторового середовища, стилістиці трактування простору і пластичних форм елементів зображення.

Опановуючи академічний живопис на всіх спеціалізаціях факультету ДПМ та факультету дизайну КДІДПМД ім. М. Бойчука і взагалі у вузах мистецького спрямування, студенти вчать розумінню взаємодії кольору, тону, колориту. Вони починають розуміти принципи ліплення форми мазком, важливість бачення вальору та значення акцентів. При вивченні різних шкіл та напрямків живопису, різних живописних технік у студентів формується живописна культура.

² ДПМ – декоративно-прикладне мистецтво. Скорочення тут і далі в статті.

Це вміння створювати колористичні градації, ліплення форми, бачення акцентів і тональної перспективи твору, а насамперед професіоналізм і смак. Смак і професіоналізм взаємопов'язані. Праця різними матеріалами цьому сприяє. Коли студенти вивчають різницю між олією, гуашшю, аквареллю, пастеллю, це невимушено, істотним шляхом, сприяє розвитку смаку. Освіченість – ключ до професійного розвитку студентів. Починаючи з натюрморту та працюючи над постановками 1,2,3,4,5 курсів (голова натурника, портрет, напівпостать, постать з упором на одну ногу, оголена фігура, постать зі спини, постать у ракурсі, постать в інтер'єрі) студенти освоюють живописну культуру. Поступово, з ускладненням постановок, розвивається відчуття гармонії кольорів, підпорядкування деталі єдиному цілому, загальному колористичному строю твору. «Постановка ока» для живопису можлива тільки завдяки розумінню законів тону, вмінню бачити його. Для того, щоб розібратися у питаннях тону, колориту, кольору у постановках з живопису і необхідна біла деталь. Біла деталь має бути у завданнях які вивчають на кафедрі живопису: у натюрморті, портреті, напівпостаті, постаті з упором на одну ногу, оголеній фігурі, постаті зі спини, постаті у ракурсі, постаті в інтер'єрі. Студентам потрібний цей «білий помічник» для сприйняття нюансів тону, розвитку професійного бачення. За допомогою співставлень та порівнянь у студентів виникає можливість виявити не тільки силу тону, але і його глибину. Для живопису необхідні градації сили тону, кольору. Адже без глибини тону грамотний живопис неможливий. Чиста поверхня білої деталі допомагає студентам бачити наскільки навантажені тоном ті чи інші предмети, поверхні, фактури. Біла деталь має важливе значення для бачення тону у постановці, натюрморті, портреті, інтер'єрі для полегшення сприйняття та точного бачення колориту. Цю роль також може відігравати гіпсова деталь, білий предмет, біла драперія або рулон білого цупкого паперу. Чистий колір білої деталі допомагає розібратися у питаннях кольору, тону, вальору. Світло, тінь, напівтінь, рефлекси, блики все це тональні співвідношення. Цей формальний білий елемент необхідний для порівнянь та протиставлень. Він дисциплінує бачення допомагає «ставити око для живопису». Повітряна перспектива один з факторів передачі тону в живопису. Кожна постановка має глибинну побудову. Має місце не тільки лінійна, а і тональна і повітряна перспектива. На колір впливає шар повітря. Те що ближче – контрастніше, те що далі м'якше. Важливе значення у цій системі відіграє контраст.

Чіткі грані гіпсової деталі при порівнянні з іншими предметами дають змогу побачити мінливість, різноманітність їх окреслень. При роботі з натури треба вчити студентів бачити який з зображувальних предметів має більшу контрастність, а який більше вписується у середовище, яке складається з цілого букета з драперій, предметних побудов, фактурних плям. Для живопису окрім градацій та глибини тону потрібні ще кольороносність та кольоронасиченість. Для того, щоб підкреслити ці властивості постановки і розвитку у студентів бачення цих властивостей присутність білої деталі у постановці необхідне.

Вона — камертон для порівнянь кольору та тону в постановці, для дисципліни сприйняття. Ясна конструктивна форма гіпсової деталі підкреслює, визначає розмаїття фактур у завданнях з живопису. Гладенька, ідеальна поверхня білої деталі, її локальний об'єм робить можливим безпосереднє спостереження за фактурою, за її різноманітністю, за багатством її варіантів. Ці порівняння дозволяють студентам розвивати свою спостережливість. Чистота ліній та обрисів гіпсу допомагає звернути увагу на всілякі фактури у постановці. Конструктивна форма гіпсу підкреслює різноманітність формальних елементів, об'євів та структурних побудов у постановці. Бажано, щоби біла деталь була контрастної форми до загального характеру постановки. А саме до драперій, до предметів та до різних аксесуарів.

Живописне середовище, підкреслене білосніжною чистою деталлю стає явнішим, більше визначеним. Студенти, спостерігаючи за співвідношенням кольорів підкріплюють свої враження порівнюючи кольоровий стан завдання з білою деталлю. Чиста матова поверхня білої деталі допомагає студентам бачити наскільки навантажені тоном ті чи інші предмети, поверхні, фактури. Присутність цієї вишуканої форми є елементом з категорії «мистецький смак». Мимоволі, студенти вбирають аромат художнього смаку, звикають до цього, а значить і починають відчувати цю субстанцію.

Висновки. Працюючи у різних техніках живопису, опановуючи навчальні дисципліни кафедри живопису факультету декоративно-прикладного мистецтва, а саме академічний живопис та «Декоративну інтерпретацію академічних завдань з живопису» студенти вчать відчувати пластику кольору. Вони опановують роботу з різними матеріалами: акварель, гуаш, темпера, олія. Особливості художнього бачення оточуючого світу у художників декоративно-прикладного мистецтва і дизайну виражається інтересі до природи речей у процесі формотворення. Присутність білої деталі в різних завданнях кафедри живопису та співставлення її структури, фактури з живописною канвою натюрморту, постановки, інтер'єру допомагає розвинути у студентів відчуття гармонії кольорів, образне бачення, професіоналізм та художній смак.

Література:

1. Визер. В. Живописная грамота. Система цвета в изобразительном искусстве. – «Питер», 2007.
2. Волков Н. Н. Цвет в живописи. – М.: «Искусство». 1984.
3. Зайцев А. Наука о цвете и живопись. – М., 1986.
4. Мілютін Є. Початкові відомості з живопису. – К.: «Державне видавництво образотворчого мистецтва». 1958.
5. Панксінов П. И. «Живопись. Форма, цвет, изображение». – М.: Изд. центр «Академия», 2008.
6. Раушенбах Б. В. Пространственные построения в живописи. Очерк основных методов. – М.: «Наука». 1980.
7. Ревякин П. П. Техника акварельной живописи. – Москва, 1959.
8. Фельдман В. А. Искусство акварельной живописи. – Киев, 1967.
9. Чистяков П. П. Письма, записные книжки, воспоминания. – М., 1953.
10. Chapman L. H. «Discover Art». Worcester. Massachusetts. 1987p.